

# GIÁ TRỊ CỐT LÕI CỦA HỌC THUYẾT MÁC - LÊNIN VỀ XÂY DỰNG ĐẢNG CỘNG SẢN VÀ NHỮNG NỘI DUNG CẦN BỔ SUNG, HOÀN THIỆN

**PGS, TS NGUYỄN MINH TUẤN**  
*Viện trưởng Viện Xây dựng Đảng  
Học viện Chính trị quốc gia Hồ Chí Minh*

**Tóm tắt:** *Trung thành và vận dụng sáng tạo chủ nghĩa Mác - Lênin, cách mạng giải phóng dân tộc và xây dựng chủ nghĩa xã hội ở nhiều nước đã đạt được những thành tựu to lớn. Đồng thời, những thách thức của công cuộc cải tổ, cải cách, đổi mới xã hội chủ nghĩa cũng để lại những kinh nghiệm quý trong xây dựng, chỉnh đốn Đảng. Hơn nữa, trước sự phát triển nhanh chóng của tình hình thế giới, việc nhận thức lại để khẳng định những giá trị cốt lõi của Học thuyết Mác - Lênin về đảng và xây dựng Đảng Cộng sản và bổ sung, hoàn thiện Học thuyết trong điều kiện hiện nay là rất cần thiết.*

**Từ khóa:** *Học thuyết Mác - Lênin; Đảng Cộng sản.*

**C** Mác và Ph.Ăngghen khẳng định rằng, giai cấp công nhân (GCCN) muốn thực hiện được sứ mệnh lịch sử toàn thế giới nhất thiết phải tổ chức ra chính đảng độc lập của mình. “Trong cuộc đấu tranh của mình chống quyền lực liên hiệp của giai cấp có của, giai cấp công nhân chỉ khi được tổ chức thành một chính đảng độc lập đối lập với tất cả các chính đảng cũ do giai cấp hữu sản lập nên, thì mới có thể hành động với tư cách là một giai cấp. Việc tổ chức như vậy giai cấp công nhân thành một chính đảng là cần thiết để bảo đảm thắng lợi của cách mạng xã hội và giành được mục đích cuối cùng của nó là thủ tiêu các giai cấp”<sup>1</sup>.

Sau khi *Tuyên ngôn của Đảng Cộng sản* ra đời, lý luận về đảng và xây dựng Đảng ngày càng được hoàn thiện. Với những cống hiến vĩ đại của V.I.Lênin trong việc bảo vệ, phát triển những nguyên lý nền tảng của C.Mác về xây dựng Đảng và thực tiễn sinh động trong lãnh đạo đấu tranh giành và giữ chính quyền Xô viết đã góp phần tạo nên nền tảng vững chắc cho các Đảng Cộng sản trên thế giới vận dụng sáng tạo và đạt được nhiều thành công.

Cũng từ bài học về sự vận dụng Học thuyết Mác - Lênin về xây dựng Đảng khác nhau khi tiến hành cải cách, cải tổ, đổi mới trong điều kiện thế giới có nhiều biến đổi vào cuối thế kỷ thứ XX mà có nước thành công

và cũng có nước thất bại, để mất chế độ xã hội chủ nghĩa (XHCN), mất vị trí lãnh đạo nhà nước và xã hội của Đảng Cộng sản. Ngay các Đảng Cộng sản cầm quyền hiện nay cũng đang tiếp tục đứng trước những khó khăn mới trong điều kiện kinh tế thị trường và hội nhập quốc tế. Vì vậy, việc nhận thức lại để khẳng định những giá trị cốt lõi của Học thuyết Mác - Lênin về đảng và xây dựng Đảng Cộng sản mà thực tiễn cuộc sống đòi hỏi phải bổ sung, hoàn thiện là rất cần thiết, đã được đặt ra từ lâu nhưng kết quả vẫn chưa xứng tầm.

### 1. Những giá trị cốt lõi của Học thuyết Mác - Lênin về Đảng và xây dựng Đảng Cộng sản

*Thứ nhất*, Đảng Cộng sản ra đời là kết quả tất yếu của sự kết hợp chủ nghĩa Mác - Lênin với phong trào công nhân nên Đảng mang bản chất của GCCN

C.Mác và Ph.Ăngghen đã chỉ rõ, Đảng có tính giai cấp và đại diện cho lợi ích của toàn thể GCCN: “Những người cộng sản không phải là một đảng riêng biệt, đối lập với các đảng công nhân khác. Họ tuyệt nhiên không có một lợi ích nào khác tách khỏi lợi ích của toàn thể giai cấp vô sản”<sup>2</sup>. Do đó, một chính đảng, bao giờ cũng mang *bản chất giai cấp của một giai cấp* xã hội nhất định, *không có chính đảng mang bản chất của nhiều giai cấp*. Ngay trong *Tuyên ngôn của Đảng Cộng sản*, các ông đã giải thích: “GCCN chỉ có thể tự giải phóng mình nếu đồng thời giải phóng cho các tầng lớp nhân dân lao động khác” và trong tiến trình cách mạng để giải phóng mình, xây dựng xã hội mới, GCCN “trước hết phải giành lấy chính quyền, phải vươn lên thành giai cấp dân tộc, phải tự mình trở thành dân tộc”<sup>3</sup>. GCCN phải tổ chức thành một chính đảng để bảo đảm thắng lợi của cách mạng xã hội và giành được mục đích cuối cùng của nó là thủ tiêu các giai cấp.

V.I.Lênin cũng cho rằng, để đánh giá một đảng mang bản chất GCCN hay không phải căn cứ vào đường lối, chiến lược, sách lược của đảng. Đường lối đó phục vụ lợi ích của đa số nhân dân thì mới được nhân dân đồng tình ủng hộ: “Muốn trở thành một *Đảng* dân chủ - xã hội, thì cần phải được *sự ủng hộ* của chính *giai cấp*”<sup>4</sup>. Trong điều kiện Đảng cầm quyền, “Một trong những nguy hiểm lớn nhất và đáng sợ nhất là sự cắt đứt liên hệ với quần chúng”<sup>5</sup>.

Như vậy, sự ra đời của đảng vì sứ mệnh của GCCN, nhân dân lao động. Sự lãnh đạo của Đảng cũng là vì nhân dân và chỉ khi phát huy sức mạnh của nhân dân thì Đảng mới lãnh đạo cách mạng thành công. Do đó, liên hệ mật thiết với nhân dân, lấy mục tiêu bảo vệ lợi ích của GCCN làm lý do để tồn tại, phát triển.

*Thứ hai*, Chủ nghĩa Mác - Lênin về nền tảng tư tưởng của Đảng Cộng sản

C.Mác và Ph.Ăngghen đặt nền móng cho học thuyết của mình từ những tiền đề khoa học tự nhiên, xã hội và tư duy khi chúng đã chín muồi. Tiếp thu thành tựu của nhân loại, đặc biệt là triết học cổ điển Đức, kinh tế chính trị học Anh và CNXH không tưởng của Pháp, hai ông đã sáng tạo ra CNXH khoa học. Luận điểm nổi tiếng: “Vũ khí của sự phê phán cổ nhiên không thể thay thế được sự phê phán của vũ khí, lực lượng vật chất chỉ có thể bị đánh đổ bằng lực lượng vật chất; nhưng lý luận cũng sẽ trở thành lực lượng vật chất, một khi nó thâm nhập vào quần chúng”<sup>6</sup> cho thấy lập trường duy vật triệt để của các ông.

Trong tác phẩm *Làm gì?*, V.I.Lênin cũng khẳng định: “*Không có lý luận cách mạng thì cũng không thể có phong trào cách mạng*”<sup>7</sup> và “*Chỉ đảng nào được một lý luận tiền phong hướng dẫn thì mới có khả năng làm tròn vai trò chiến sĩ tiền phong*”<sup>8</sup>. Câu nói nổi tiếng đó đã được Nguyễn Ái Quốc trang trọng trích dẫn trên trang đầu tiên của cuốn

*Đường Cách mệnh* để tuyên truyền, vận động thành lập Đảng Cộng sản Việt Nam.

*Thứ ba*, tập trung dân chủ là nguyên tắc tổ chức và hoạt động cơ bản của Đảng Cộng sản

Tư tưởng về xây dựng một đảng vô sản trên cơ sở của nguyên tắc tập trung dân chủ đã được C.Mác và Ph.Ăngghen đưa vào *Điều lệ Liên đoàn những người cộng sản*. Điều lệ xác định cơ cấu tổ chức của Liên đoàn thẩm nhuận tinh thần tập trung dân chủ. Cơ quan lãnh đạo các cấp của Liên đoàn từ chi bộ đến Đại hội Liên đoàn đều do bầu cử dân chủ lập ra: “Các ủy viên ban chấp hành khu bộ và Ban chấp hành Trung ương được bầu hàng năm, có quyền được bầu lại và có thể bị những người bầu ra mình bãi miễn bất cứ lúc nào”<sup>9</sup>. Đảng viên được tự do thảo luận những vấn đề về sinh hoạt đảng, tranh luận trong khuôn khổ tính đảng.

Trong điều kiện lịch sử mới, kế tục sự nghiệp của C.Mác và Ph.Ăngghen, V.I.Lênin đã xây dựng, luận chứng và áp dụng nguyên tắc tập trung dân chủ với nội dung khá rõ ràng và ngày nay các Đảng Cộng sản cũng vận dụng hầu hết những nội dung đó trong tổ chức và hoạt động của mình.

*Thứ tư*, nguyên tắc tự phê bình và phê bình trở thành quy luật phát triển của Đảng Cộng sản

Phê bình, tự phê bình là một tất yếu khách quan trong quá trình phát triển của một tổ chức, một con người trong tổ chức để tự hoàn thiện, vươn lên. Đảng cũng là một thực thể xã hội, có hoạt động thì có ưu điểm và có khuyết điểm và điều hiển nhiên là đảng phải thường xuyên và nghiêm túc tự phê bình và phê bình để khắc phục sai lầm, khuyết điểm, phát huy ưu điểm. V.I.Lênin chỉ rõ thái độ “công khai thừa nhận sai lầm” của một đảng là tiêu chí quan trọng để đánh giá xem đảng đó có thật sự là đảng mác xít hay không, đồng thời nhấn mạnh: Đảng “cần phải để cho tất cả các đảng viên được hết sức tự do phê

bình các cơ quan trung ương và công kích các cơ quan trung ương”<sup>10</sup>.

*Thứ năm*, nguyên tắc đoàn kết thống nhất, thường xuyên đấu tranh chống chủ nghĩa cơ hội và bè phái trong đảng

V.I.Lênin cho rằng, sự thống nhất không thể thực hiện được bằng mệnh lệnh mà phải trên cơ sở tự do thảo luận và phê bình. Đồng thời, phải đấu tranh kiên quyết loại trừ những âm mưu chống đối, kích động nhằm phân hóa, chia rẽ sự đoàn kết, thống nhất trong nội bộ đảng. Bởi, “hoạt động bè phái đó nhất định sẽ làm yếu sự đồng tâm hợp lực trong công tác”<sup>11</sup>.

Ngay từ khi lý luận về CNXH ra đời, C.Mác và Ph.Ăngghen đã luôn phải đấu tranh chống các thế lực thù địch trên lĩnh vực tư tưởng. Sau này, V.I.Lênin tiếp tục đấu tranh chống chủ nghĩa cơ hội để bảo vệ và phát triển những nguyên lý của chủ nghĩa Mác. Người đã chỉ ra đặc điểm chung của chủ nghĩa cơ hội là: “Do bản chất của mình, phái cơ hội chủ nghĩa bao giờ cũng tránh đặt các vấn đề một cách rõ ràng và dứt khoát; bao giờ nó cũng tìm con đường trung dung, nó quanh co uốn khúc như con rắn nước giữa hai quan điểm đối chọi nhau, nó tìm cách “thỏa thuận” với cả quan điểm này lẫn quan điểm kia, vì nó quy những sự bất đồng ý kiến của mình lại thành những điều sửa đổi nhỏ nhất, những sự hoài nghi, những nguyện vọng thành tâm và vô hại”<sup>12</sup>. Chính vì vậy, “chủ nghĩa cơ hội là sự hy sinh lợi ích căn bản của quần chúng cho lợi ích tạm thời của một số hết sức ít công nhân, nói cách khác tức là sự liên minh giữa một bộ phận công nhân với giai cấp tư sản để chống lại quần chúng vô sản”<sup>13</sup>.

*Thứ sáu*, khi có chính quyền, Đảng là hạt nhân lãnh đạo chuyên chính vô sản và là một bộ phận của hệ thống đó

Trở thành đảng cầm quyền, đảng lãnh đạo nhà nước và định hướng phát triển tất cả các lĩnh vực của đời sống xã hội. Về vấn đề này,

V.I.Lênin viết: “Tóm lại, chúng ta có một bộ máy vô sản, về hình thức thì không phải là cộng sản, một bộ máy mềm dẻo và tương đối rộng rãi, rất mạnh, một bộ máy mà thông qua đó đảng liên hệ chặt chẽ với *giai cấp* và với *quần chúng* và thông qua đó, *chuyên chính của giai cấp* được thực hiện dưới sự lãnh đạo của đảng”<sup>14</sup>. Chính vì vậy, không một lúc nào được phép buông lỏng sự lãnh đạo của đảng đối với nhà nước, vì điều này sẽ thủ tiêu sức mạnh của nhà nước XHCN và mở đường cho những phần tử phản động cướp chính quyền, đưa đất nước trở lại con đường tư bản chủ nghĩa.

Đảng cầm quyền lãnh đạo nhà nước nhưng không đứng trên nhà nước, không bao biện làm thay nhà nước.

*Thứ bảy*, nguyên tắc quốc tế của Đảng Cộng sản

Theo C.Mác, chủ nghĩa quốc tế của giai cấp vô sản không chỉ thể hiện bằng tinh thần, lời nói, “tình hữu nghị” suông mà phải có “*chức năng quốc tế*”<sup>15</sup>, phải có sự phối hợp hành động thực tế. Ông khẳng định: “Vì rằng thành công của phong trào công nhân mỗi nước chỉ có thể được đảm bảo bằng lực lượng đoàn kết và tổ chức”<sup>16</sup>. Do vậy, khẩu hiệu hành động của C.Mác là: “vô sản tất cả các nước đoàn kết lại”.

Về nguyên tắc này, V.I.Lênin cũng cho rằng: “Thắng lợi của cách mạng vô sản thế giới đòi hỏi giai cấp công nhân các nước tiên tiến phải hết sức tin cậy lẫn nhau, đoàn kết anh em hết sức chặt chẽ với nhau và phải hết sức nhất trí trong các hành động cách mạng của họ”<sup>17</sup>. Việc liên minh giữa các đảng với phong trào công nhân của giai cấp công nhân và nhân dân lao động thế giới là chính sách đối ngoại của đảng: “Liên minh với những người cách mạng trong các nước tiên tiến và với tất cả các dân tộc bị áp bức chống bọn đế quốc chủ nghĩa thuộc bất cứ loại nào, đó là chính sách đối ngoại của giai cấp vô sản”<sup>18</sup>. Do vậy, ông bổ sung khẩu hiệu trên thành:

“vô sản tất cả các nước và các dân tộc bị áp bức đoàn kết lại”.

## **2. Những vấn đề đặt ra cần bổ sung, hoàn thiện Học thuyết Mác - Lênin về Đảng và xây dựng Đảng Cộng sản trong điều kiện mới**

Trong quá trình cải cách, cải tổ, đổi mới của các nước XHCN, nhiều nước đã xa rời nguyên tắc của Học thuyết Mác - Lênin về Đảng và xây dựng Đảng Cộng sản. Từ bỏ những nguyên tắc tập trung dân chủ, chủ trương “đa nguyên ý kiến” và nhiều sai lầm khác đã làm cho CNXH ở Liên Xô và các nước Đông Âu bị sụp đổ. Tuy nhiên, trong đó cũng có một số nước cải cách, đổi mới thành công và có bước phát triển mạnh mẽ được cả thế giới ghi nhận.

Đảng Cộng sản Trung Quốc lãnh đạo công cuộc cải cách, mở cửa thành công do kiên trì đường lối cải cách, kiên trì, giữ vững nền tảng tư tưởng của Đảng. Không những vậy, nền tảng tư tưởng của Đảng Cộng sản Trung Quốc tiếp tục được bổ sung, phát triển qua năm lần “đột phá” và nay là: “Chủ nghĩa Mác - Lênin, Tư tưởng Mao Trạch Đông, Lý luận Đặng Tiểu Bình, Thuyết Ba đại diện, Khoa học phát triển quan và Tư tưởng Tập Cận Bình về Chủ nghĩa xã hội đặc sắc Trung Quốc trong thời đại mới”.

Đảng Cộng sản Việt Nam đã bổ sung, phát triển Học thuyết Mác - Lênin về Đảng và xây dựng Đảng trong điều kiện mới như: quy luật ra đời của Đảng Cộng sản Việt Nam; *thay đổi cách diễn đạt bản chất của Đảng trong điều kiện cụ thể của Việt Nam*; bổ sung tư tưởng Hồ Chí Minh vào *nền tảng tư tưởng và kim chỉ nam cho hành động của Đảng*; *nguyên tắc Đảng chịu trách nhiệm trước Nhân dân về các quyết định của mình*; *Đảng hoạt động trong khuôn khổ Hiến pháp và pháp luật* và thường xuyên tự đổi mới, tự chỉnh đốn, v.v..

Hiện nay, có nhiều vấn đề về lý luận xây

dựng Đảng trong điều kiện mới đối với Đảng Cộng sản *duy nhất* cầm quyền, thời kỳ *mở cửa, hội nhập quốc tế*, những tư tưởng của chủ nghĩa Mác - Lênin về Đảng Cộng sản và công tác xây dựng Đảng đã bị lịch sử vượt qua, rất cần được luận giải có sức thuyết phục hơn hoặc nghiên cứu, bổ sung, phát triển như:

*Một là*, đấu tranh giai cấp của giai cấp công nhân đến trình độ nhất định tất yếu dẫn đến sự ra đời của Đảng Cộng sản ở các nước tư bản khi chủ nghĩa tư bản có sự thay đổi mạnh mẽ, các yếu tố khách quan về sự ra đời, phát triển của Đảng Cộng sản đang bị mờ nhạt...

Đấu tranh giai cấp của giai cấp công nhân trong các nước XHCN khi vai trò, vị thế của các giai cấp khác trong điều kiện đảng duy nhất cầm quyền, nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa, nhiều giai cấp khi họ không có đảng đại diện...

*Hai là*, đấu tranh về hệ tư tưởng giữa các đảng đối lập, đảng cầm quyền trong điều kiện mở cửa, hội nhập, quốc tế hóa mọi mặt đời sống chính trị, kinh tế, xã hội, an ninh quốc phòng...

*Ba là*, vấn đề phương thức cầm quyền của Đảng, hoàn thiện cơ chế kiểm soát quyền lực hữu hiệu trong hệ thống chính trị trong điều kiện Đảng Cộng sản duy nhất cầm quyền. Vấn đề xác lập mối quan hệ giữ các thành viên trong hệ thống chính trị khi không thực hiện tam quyền phân lập thì cần những giải pháp khắc phục tình trạng lấn sân, bao biện làm thay chính quyền trong điều kiện xây dựng nhà nước pháp quyền.

*Bốn là*, Hiến pháp năm 2013 đã ghi nhận vai trò lãnh đạo Nhà nước và xã hội của Đảng Cộng sản, đồng thời khẳng định một trong những nguyên tắc là: “Đảng chịu trách nhiệm trước nhân dân về quyết định của mình”. Nếu không *luật hóa* trách nhiệm đó

thì có cách nào khác để cụ thể hóa nguyên tắc hoạt động này của Đảng.

*Năm là*, nguyên tắc đoàn kết quốc tế của giai cấp công nhân (bản chất, phạm vi, nội dung, hình thức...), thậm chí xem có cần bổ sung, sửa đổi khẩu hiệu “vô sản các nước và các dân tộc bị áp bức đoàn kết lại” khi chính V.I.Lênin đã bổ sung khẩu hiệu này của C.Mác trong điều kiện chủ nghĩa tư bản chuyển thành chủ nghĩa đế quốc□

---

<sup>1</sup> C.Mác và Ph.Ăngghen: *Tuyển tập*, Nxb. CTQG, H., 2004, tập 4, tr.220.

<sup>2, 3, 9</sup> C.Mác và Ph.Ăngghen: *Toàn tập*, Nxb. CTQG, H., 1995, tập 4, tr.614; 623-624; 735.

<sup>4</sup> V.I.Lênin: *Toàn tập*, Nxb. Tiến bộ, M., 1979, tập 8, tr. 293.

<sup>5</sup> V.I.Lênin: *Toàn tập*, Nxb. Tiến bộ, M., 1977, tập 44, tr.426.

<sup>6</sup> C.Mác và Ph.Ăngghen: *Toàn tập*, Nxb. CTQG, H., 2002, tập 1, tr.580.

<sup>7, 8</sup> V.I.Lênin: *Toàn tập*, Nxb. Tiến bộ, M., 1975, tập 6, tr. 30; 32.

<sup>10</sup> V.I.Lênin: *Toàn tập*, Nxb. Tiến bộ, M., 1981, tập 46, tr.430.

<sup>11</sup> V.I.Lênin: *Toàn tập*, Nxb. Tiến bộ, M., 1978, tập 43, tr.104.

<sup>12</sup> V.I.Lênin: *Toàn tập*, Nxb. CTQG, H., 2005, tập 8, tr. 476 -477.

<sup>13</sup> V.I.Lênin: *Toàn tập*, Nxb. Tiến bộ, M., 1980, tập 26, tr. 307-308.

<sup>14</sup> V.I.Lênin: *Toàn tập*, Nxb. Tiến bộ, M., 1977, tập 41, tr. 38.

<sup>15</sup> C.Mác và Ph.Ăngghen: *Toàn tập*, Nxb. CTQG, H., 1995, tập 19, tr.40.

<sup>16</sup> C.Mác và Ph.Ăngghen: *Toàn tập*, Nxb. CTQG, H., 1994, tập 17, tr.586.

<sup>17</sup> V.I.Lênin: *Toàn tập*, Nxb. Tiến bộ, M., 1977, tập 38, tr.132.

<sup>18</sup> V.I.Lênin: *Toàn tập*, Nxb. Tiến bộ, M., 1981, tập 32, tr.425.